

9. Молодь і парламентська відкритість: як перетворити інтерес до політики на реальну участь

Участь молоді в суспільно-політичному житті традиційно розглядається як один із ключових показників демократичного розвитку держави. Саме молоде покоління найшвидше реагує на суспільні зміни, активно використовує цифрові технології та формує нові підходи до громадянської активності. Водночас наявність інтересу до політики далеко не завжди означає готовність або можливість брати участь у процесах ухвалення рішень.

Український досвід останніх років демонструє цікаву тенденцію. Молодь активно долучається до волонтерських ініціатив, громадських кампаній, благодійних проектів та цифрових спільнот. Повномасштабна війна додатково посилила цю активність, перетворивши багатьох молодих людей з пасивних спостерігачів на активних учасників суспільних процесів. Однак коли мова заходить про парламент, законодавчу діяльність або взаємодію з Верховною Радою України, рівень залучення залишається значно нижчим.

Причина полягає не у відсутності інтересу. Соціологічні дослідження та практика молодіжних організацій свідчать, що значна частина молоді цікавиться питаннями освіти, працевлаштування, європейської інтеграції, цифрових прав, відбудови країни та молодіжної політики. Проте між зацікавленістю проблемою та реальним впливом на її вирішення часто виникає своєрідний «розрив участі». Молоді люди знають, що парламент ухвалює рішення, які впливають на їхнє життя, але не завжди розуміють, як саме можна долучитися до цього процесу.

Саме тому сьогодні дедалі більшого значення набуває не лише відкритість парламентської інформації, а й зрозумілість механізмів взаємодії. У сучасному цифровому середовищі недостатньо просто оприлюднити законопроект або забезпечити трансляцію пленарного засідання. Важливо створити умови, за яких молода людина зможе легко знайти потрібну інформацію, зрозуміти її зміст, сформулювати власну позицію та використати наявні механізми для впливу на процес ухвалення рішень.

У цьому контексті парламентська відкритість дедалі більше розглядається не як технічна характеристика доступу до документів, а як інструмент залучення громадян до демократичного процесу. Для молоді особливо важливо, щоб відкритість парламенту супроводжувалася зрозумілими маршрутами участі, освітніми можливостями та цифровими інструментами взаємодії.

Метою цього дослідження є аналіз того, наскільки сучасні механізми парламентської відкритості відповідають потребам молоді, які бар'єри перешкоджають участі молодих людей у законодавчому процесі та які

інструменти можуть сприяти перетворенню інтересу до політики на реальну громадянську участь.

Традиційно парламентська відкритість асоціюється насамперед із доступом до інформації. У цьому вимірі Верховна Рада України за останні роки досягла суттєвого прогресу. На офіційному вебпорталі доступні законопроекти, результати голосувань, порядки денні, стенограми пленарних засідань, інформація про діяльність комітетів та народних депутатів.

З точки зору формальної прозорості це створює належні умови для громадського контролю. Проте для молодшої людини, яка вперше намагається зрозуміти, як працює парламент, наявність великого обсягу інформації не завжди означає можливість ефективно нею скористатися.

Фактично між відкритістю інформації та відкритістю участі існує принципова різниця. Відкрита інформація відповідає на запитання «що відбувається?». Відкрита участь відповідає на інше запитання — «що я можу з цим зробити?».

Саме на цьому етапі виникають найбільші труднощі. Молоді люди можуть знайти текст законопроекту, але не розуміти, як подати свої пропозиції. Вони можуть стежити за парламентськими новинами, але не знати, хто саме розглядає відповідну ініціативу та яким чином можна комунікувати з профільним комітетом. Вони можуть підтримувати певні зміни, але не усвідомлювати, які механізми адвокації існують у межах законодавчого процесу.

Таким чином, проблема полягає не лише в доступі до інформації, а у відсутності зрозумілої логіки переходу від отримання інформації до участі у виробленні рішень.

Саме тому для оцінки молодіжної парламентської відкритості доцільно аналізувати не лише наявність відкритих даних, а й те, наскільки ефективно молода людина може пройти шлях від інтересу до конкретної дії.

Для більшості молодих людей взаємодія з парламентом починається не з пошуку законопроекту чи комітетського висновку, а з усвідомлення певної суспільної проблеми. Це може бути питання освіти, академічної мобільності, працевлаштування молоді, підтримки студентства або розвитку молодіжної інфраструктури.

Однак уже на наступному етапі виникає перша проблема — пошук достовірної інформації. Молодь переважно отримує інформацію через соціальні мережі, медіа або тематичні спільноти. Парламентські ресурси значно рідше виступають первинним джерелом інформації. У результаті законодавчий процес часто сприймається фрагментарно — через окремі новини або політичні заяви.

Навіть якщо молода людина переходить до пошуку законопроекту, наступною перешкодою стає складність парламентської термінології. Такі формулювання як «прийнято за основу», «включено до порядку денного», «підготовлено до другого читання» або «направлено на повторне перше читання» є зрозумілими для фахівців, але часто викликають труднощі у громадян без спеціальної підготовки.

Ще складнішою є ситуація з пошуком механізмів впливу. На відміну від виборів або електронних петицій, які мають достатньо зрозумілу процедуру, участь у консультаціях, робота з комітетами чи використання відкритих парламентських

даних залишаються маловідомими інструментами навіть серед активної молоді.

У результаті формується ситуація, коли формальні механізми участі існують, однак значна частина потенційних учасників просто не знає про їх існування або не розуміє, як ними скористатися.

Для оцінки реальної доступності парламентських механізмів участі недостатньо проаналізувати лише перелік інструментів, які формально існують у системі парламентської демократії. Значно важливішим є розуміння того, наскільки успішно молода людина може скористатися цими інструментами на практиці.

Саме тому в основу подальшого аналізу покладено сценарний підхід, який широко застосовується під час оцінки цифрових сервісів та громадянської участі. Його сутність полягає не у вивченні нормативних процедур, а у відтворенні типових ситуацій, з якими стикаються громадяни під час взаємодії з державними інституціями.

Для цілей дослідження було змодельовано п'ять найбільш поширених сценаріїв участі молоді у парламентському процесі.

Таблиця 4. Тестові сценарії молодіжної участі

№	Сценарій
1	Знайти законопроект щодо молодіжної або освітньої політики
2	Визначити профільний парламентський комітет
3	Знайти можливість подати пропозиції до законопроекту
4	Відстежити проходження законопроекту
5	Знайти механізми громадської участі

Обрані сценарії охоплюють основні інформаційні потреби молодих громадян і дозволяють оцінити не окремі функції парламентського порталу, а весь маршрут участі — від отримання інформації до потенційного впливу на процес ухвалення рішень.

Проведений аналіз показує, що найбільш доступними для молоді залишаються ті інструменти, які безпосередньо пов'язані з отриманням інформації. Пошук законопроектів, новин або результатів голосувань сьогодні не становить значних труднощів. Натомість складність суттєво зростає тоді, коли виникає потреба перейти від інформування до участі.

Таблиця 5. Результати молодіжного аудиту

Сценарій	Результат	Оцінка
Пошук законопроекту	Відносно доступний	4/5
Пошук профільного комітету	Потребує навичок навігації	3/5
Подання пропозицій	Недостатньо зрозумілий механізм	2/5
Відстеження проходження	Можливе, але складне для новачків	3/5
Пошук механізмів участі	Інформація фрагментована	2/5

Отримані результати дозволяють зробити важливий висновок. Основний бар'єр молодіжної участі полягає не в доступі до інформації, а у відсутності зрозумілого механізму подальших дій.

Інакше кажучи, сучасна парламентська система достатньо ефективно відповідає на запитання «що відбувається?», але значно гірше пояснює громадянам «що робити далі?».

Саме ця проблема сьогодні є одним із ключових викликів парламентської відкритості не лише в Україні, але й у багатьох демократичних країнах світу.

Повномасштабна російська агресія стала одним із найпотужніших факторів трансформації молодіжної громадянської активності в сучасній Україні. Якщо до 2022 року участь молоді часто асоціювалася з освітніми програмами, молодіжними обмінами, локальними громадськими ініціативами або волонтерськими проектами, то після початку повномасштабного вторгнення характер такої участі суттєво змінився.

Мільйони молодих українців долучилися до підтримки обороноздатності держави, гуманітарних проєктів, волонтерських мереж, допомоги внутрішньо переміщеним особам та міжнародної адвокації українських інтересів. Фактично війна сформувала новий тип громадянської активності, для якого характерними стали швидкість реакції, самоорганізація та висока мобільність.

Водночас саме війна продемонструвала, що громадянська активність та політична участь не є тотожними поняттями. Молоді люди можуть активно допомагати державі та суспільству, але при цьому залишатися відносно віддаленими від процесів формування державної політики.

У цих умовах особливої актуальності набуває питання залучення молоді до вироблення рішень щодо післявоєнного відновлення країни. Йдеться не лише про відбудову інфраструктури, але й про реформування освіти, ринку праці, цифрової трансформації, молодіжної політики та європейської інтеграції.

Саме тому парламентська відкритість у воєнний та післявоєнний період має розглядатися не лише як елемент демократичного врядування, але й як інструмент формування довіри між державою та молодим поколінням.

Крім того, в умовах війни особливого значення набуває доступ до офіційної інформації. Парламентські рішення безпосередньо впливають на питання мобілізації, соціального захисту, освіти, міжнародної допомоги та відновлення держави. Тому для молоді важливо не лише знати про існування цих рішень, але й розуміти логіку їх ухвалення та механізми впливу на них.

Таким чином, війна актуалізувала потребу у новому розумінні парламентської відкритості — як системи, що не лише інформує громадян, але й залучає їх до вироблення майбутнього країни.

Попри поширене уявлення про низький рівень політичної участі молоді, український досвід останніх років демонструє поступове формування нових механізмів взаємодії між молодими громадянами та парламентськими інституціями.

Одним із найбільш помітних прикладів є створення Молодіжної ради при Голові Верховної Ради України. Її діяльність спрямована на забезпечення діалогу між парламентом та молоддю, обговорення актуальних законодавчих ініціатив та формування пропозицій щодо розвитку молодіжної політики.

Важливу роль також відіграють парламентські освітні програми, зокрема проекти громадянської освіти, які реалізуються за підтримки міжнародних партнерів та громадських організацій. Такі ініціативи сприяють формуванню базових знань про роботу парламенту, законодавчий процес та механізми громадянської участі.

Окремої уваги заслуговують проекти, що поєднують парламентську відкритість із цифровими інструментами участі. Саме до таких належить Open Parliament Lab, який демонструє перехід від пасивного споживання інформації до практичного використання відкритих парламентських даних.

Показово, що більшість успішних прикладів молодіжної участі об'єднує одна спільна риса — вони не обмежуються інформуванням. Натомість вони створюють можливості для практичного застосування знань через дослідження, моніторинг, підготовку аналітичних матеріалів, громадські консультації та адвокаційні кампанії.

Саме тому подальший розвиток молодіжної парламентської участі потребує не лише розширення інформаційної відкритості, але й створення умов для практичного використання цієї відкритості молодими громадянами.

Питання молодіжної участі вже давно перебуває у фокусі уваги міжнародних організацій та демократичних держав. Протягом останніх десятиліть відбулося суттєве переосмислення ролі молоді у політичному процесі. Якщо раніше молоді люди переважно розглядалися як майбутні учасники політики, то сьогодні вони дедалі частіше сприймаються як повноцінні партнери у виробленні державних рішень.

Такий підхід знайшов відображення у низці міжнародних документів. Серед них особливе значення мають Всесвітня програма дій для молоді Організації Об'єднаних Націй, Цілі сталого розвитку до 2030 року, Переглянута Європейська хартія участі молоді у місцевому та регіональному житті Ради Європи, а також Декларація про парламентську відкритість.

Спільною рисою цих документів є розуміння того, що ефективна молодіжна участь не може обмежуватися лише правом голосу на виборах. Молоді люди повинні мати можливість брати участь у всіх етапах вироблення політики — від визначення проблем до оцінки результатів реалізації рішень.

У багатьох країнах світу ця логіка вже знайшла практичне втілення.

Таблиця 6. Приклади міжнародних практик молодіжної парламентської участі

Юрисдикція	Практика
Велика Британія	UK Youth Parliament
Європейський парламент	Youth Hub та European Youth Event
Фінляндія	Молодіжні консультаційні ради
Естонія	Цифрові механізми участі та е-демократія
Канада	Освітні парламентські програми
Німеччина	Молодіжні форуми та консультаційні платформи

Особливо показовим є досвід Великої Британії. UK Youth Parliament об'єднує молодих представників із різних регіонів країни та надає їм можливість брати

участь у дискусіях щодо державної політики. Важливо, що така участь не обмежується освітнім компонентом. Молоді делегати мають можливість формувати порядок денний, готувати пропозиції та представляти інтереси своїх громад.

Європейський парламент також активно розвиває молодіжний вимір відкритості через платформу Youth Hub та масштабний захід European Youth Event. У цьому випадку парламентська відкритість поєднується з громадянською освітою, міжнародним обміном та консультаціями щодо майбутнього Європейського Союзу.

Заслугує на увагу й досвід Естонії, яка інтегрувала молодіжну участь у загальну цифрову екосистему держави. Тут механізми електронної демократії використовуються не лише для отримання послуг, але й для участі у виробленні політики.

Порівняння міжнародних практик дозволяє зробити важливий висновок. Найбільш успішними є ті моделі, які поєднують три елементи:

доступ до інформації;

громадянську освіту;

практичні механізми впливу.

Саме така комбінація дозволяє перетворити політичну зацікавленість молоді на реальну участь у процесі ухвалення рішень.

Civic Tech як новий інструмент парламентської відкритості

Цифровізація державного управління поступово змінює традиційні підходи до громадянської участі. Якщо раніше взаємодія з парламентом вимагала особистих звернень, роботи з паперовими документами або безпосередньої присутності на заходах, то сьогодні значна частина цих процесів переноситься у цифрове середовище.

У цьому контексті особливого значення набуває розвиток civic tech — цифрових інструментів, які допомагають громадянам взаємодіяти з державними інституціями.

Для молодого покоління civic tech є особливо важливим, оскільки саме цифрове середовище стало основним каналом отримання інформації та громадської комунікації.

Таблиця 7. Потенціал civic tech для молодіжної участі

Напрямок	Практичне значення
Моніторинг законопроектів	Відстеження змін законодавства
Аналіз голосувань	Оцінка парламентських рішень
Відкриті дані	Проведення досліджень
Електронні консультації	Подання пропозицій
Освітні платформи	Навчання парламентським процедурам
Візуалізація даних	Спрощення складної інформації

Важливо, що civic tech не замінює традиційні механізми демократії, а доповнює їх. Його основна функція полягає у спрощенні доступу до інформації та

зменшенні бар'єрів участі.

Для молоді особливе значення має можливість працювати з парламентськими даними у зрозумілому форматі. Саме тому сучасні міжнародні практики дедалі більше орієнтуються на використання візуалізацій, інтерактивних панелей, автоматизованого моніторингу законопроектів та інструментів персоналізованого сповіщення.

Фактично розвиток civic tech означає перехід від моделі пасивного споживання інформації до моделі активної взаємодії з нею.

Аналіз відкритих джерел, освітніх програм, громадських ініціатив та практики молодіжних організацій дозволяє зробити кілька важливих спостережень.

По-перше, рівень загальної політичної поінформованості молоді поступово зростає. Молоді люди активно споживають політичний контент, стежать за суспільними подіями та беруть участь у громадських дискусіях.

По-друге, значна частина політичної інформації надходить через соціальні мережі та медіа, а не через офіційні парламентські ресурси. Це означає, що взаємодія молоді з парламентом часто є опосередкованою.

По-третє, рівень обізнаності щодо конкретних механізмів участі залишається відносно низьким.

Таблиця 8. Орієнтовний рівень обізнаності молоді щодо парламентських інструментів

Інструмент	Рівень обізнаності
Парламентські новини	Високий
Соціальні мережі парламенту	Високий
Електронні петиції	Середній
Законопроекти	Низький
Парламентські комітети	Низький
Громадські консультації	Низький
Відкриті парламентські дані	Дуже низький

Особливо показовою є ситуація з відкритими даними. Попри значний потенціал їх використання для досліджень, моніторингу та громадського контролю, більшість молодих людей не сприймають парламентські дані як інструмент участі.

Це свідчить про необхідність розвитку парламентської просвіти, орієнтованої не лише на пояснення роботи парламенту, але й на формування практичних навичок взаємодії з ним.

Результати проведеного аналізу демонструють, що головною проблемою молодіжної участі сьогодні є не відсутність інтересу до політики, а нестача знань про те, як перетворити цей інтерес на конкретні дії.

Саме тому ключову роль у розвитку парламентської відкритості починає відігравати парламентська просвіта. Її завдання полягає не лише у передачі інформації про структуру Верховної Ради або законодавчу процедуру. Значно важливішим є формування практичного розуміння того, як громадянин може

взаємодіяти з парламентом.

Іншими словами, парламентська просвіта повинна відповідати не лише на запитання «як працює парламент», але й на запитання «як я можу вплинути на його рішення».

Саме такий підхід поступово формує культуру участі, коли молоді люди сприймають себе не спостерігачами політичного процесу, а його безпосередніми учасниками.

Проведений аналіз демонструє, що одним із головних викликів сучасної парламентської відкритості є відсутність зрозумілого маршруту участі для молодих громадян. Більшість існуючих механізмів розроблені з урахуванням потреб професійних користувачів — державних службовців, експертів, журналістів або представників громадських організацій. Для людини, яка вперше цікавиться певною суспільною проблемою та прагне вплинути на її вирішення, парламентська система часто виглядає складною та фрагментованою.

Фактично молодій людині доводиться самостійно шукати відповіді на цілу низку запитань: чи існує відповідний законопроект, який комітет його розглядає, хто є автором ініціативи, коли відбудуватиметься обговорення, як можна подати пропозиції та де відстежувати подальший рух документа.

У результаті багато потенційних учасників зупиняються ще на початкових етапах взаємодії з парламентом. Не через відсутність мотивації, а через надмірну складність самої системи.

Саме тому сучасні підходи до парламентської відкритості дедалі більше орієнтуються на створення людиноцентричних маршрутів участі, коли громадянин отримує не лише доступ до інформації, але й чітке розуміння подальших кроків.

Таблиця 9. Типовий маршрут молоді до парламентської участі

Етап	Дія
1	Визначення проблеми
2	Пошук законодавчої ініціативи
3	Ознайомлення з документами
4	Формування власної позиції
5	Пошук механізму впливу
6	Участь у консультаціях або адвокації
7	Моніторинг результатів

Кожен із цих етапів пов'язаний із різними потребами та викликами. На початковому рівні головним завданням є доступ до зрозумілої інформації. На наступних етапах зростає значення комунікації, експертної підтримки та практичних інструментів участі.

Особливо важливим є перехід між четвертим і п'ятим етапами. Саме тут найчастіше виникає розрив між зацікавленістю проблемою та реальною участю. Молоді люди можуть сформулювати власну позицію щодо певної ініціативи, але не знати, яким чином її донести до суб'єктів ухвалення рішень.

Тому майбутнє парламентської відкритості дедалі більше пов'язується із концепцією «маршруту участі», коли кожен користувач отримує зрозумілу навігацію від моменту виникнення суспільного запиту до можливості практичного впливу на процес ухвалення рішень.

Проведене дослідження дозволяє зробити кілька важливих висновків щодо сучасного стану молодіжної парламентської відкритості в Україні.

По-перше, проблема молодіжної участі полягає не у відсутності інтересу до політики. Навпаки, останні роки демонструють високий рівень громадянської активності молодого покоління. Молоді люди беруть участь у волонтерських проектах, громадських кампаніях, міжнародній адвокації та цифрових ініціативах. Водночас ця активність не завжди трансформується у взаємодію з парламентськими інституціями.

По-друге, основним бар'єром залишається недостатня зрозумілість механізмів участі. Формальна відкритість парламентської інформації не гарантує фактичної залученості громадян. Молоді люди можуть отримати доступ до законопроектів, результатів голосувань та інших документів, однак не завжди розуміють, як використати цю інформацію для впливу на процес вироблення політики.

По-третє, результати молодіжного аудиту демонструють, що найбільші труднощі виникають не на етапі пошуку інформації, а на етапі переходу від інформування до участі. Саме тут спостерігається найбільший розрив між відкритістю та залученням.

По-четверте, міжнародний досвід свідчить, що успішні моделі молодіжної участі базуються на поєднанні трьох складових: доступності інформації, громадянської освіти та наявності реальних механізмів впливу. Жоден із цих елементів окремо не забезпечує високого рівня залучення молоді.

По-п'яте, розвиток цифрових технологій створює нові можливості для взаємодії молоді з парламентом. Civic tech інструменти, відкриті дані, інтерактивні сервіси та цифрові платформи здатні суттєво знизити бар'єри участі та зробити законодавчий процес більш зрозумілим для молодих громадян.

Загалом результати дослідження свідчать про поступову трансформацію самого розуміння парламентської відкритості. Якщо раніше основна увага приділялася відкритості документів, то сьогодні дедалі більшого значення набуває відкритість участі. Відтак головним критерієм успішності парламентської відкритості стає не кількість оприлюднених документів, а здатність громадян використовувати їх для впливу на процес ухвалення рішень.

Саме тому наступним етапом розвитку парламентської відкритості в Україні має стати створення людиноцентричної екосистеми взаємодії між парламентом та молоддю, яка поєднуватиме відкриті дані, громадянську освіту, цифрові інструменти та практичні механізми участі.

Практичні рекомендації

Результати дослідження дозволяють сформулювати низку рекомендацій щодо посилення молодіжної парламентської відкритості в Україні.

Для закладів освіти

Інтегрувати парламентську просвіту до програм громадянської освіти.

Розвивати практичні навички роботи з відкритими парламентськими даними.

Створювати студентські аналітичні та парламентські клуби.

Поширювати практики моделювання парламентських процедур та законодавчого процесу.

Для громадських організацій та молодіжних рад

Використовувати відкриті парламентські дані для проведення досліджень та моніторингу.

Розвивати молодіжні адвокаційні кампанії на основі доказових даних.

Створювати практичні посібники з парламентської участі для молоді.

Розширювати співпрацю між молодіжними радами, університетами та парламентськими структурами.

Для розвитку civic tech

Створювати інструменти автоматичного моніторингу законопроектів.

Розвивати сервіси візуалізації парламентських даних.

Запроваджувати інтерактивні освітні платформи з парламентської тематики.

Підтримувати молодіжні проекти, спрямовані на розвиток цифрової демократії.

Таким чином, перетворення інтересу молоді до політики на реальну участь потребує комплексного підходу. Відкритість парламенту повинна вимірюватися не лише доступністю інформації, але й здатністю молодих громадян знаходити власне місце у процесі вироблення державної політики. Саме створення зрозумілих маршрутів участі, розвиток парламентської просвіти та використання сучасних цифрових інструментів можуть стати основою для формування нового покоління активних і відповідальних учасників демократичних процесів.